

**THE RIGHT OF A PERSON TO CIVIL SERVICE: A REGULATED
“LANGUAGE FILTER” AS AN ARTIFICIAL BARRIER
OR A PREREQUISITE FOR EFFECTIVE IMPLEMENTATION**

**ПРАВО ОСОБИ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ: УНОРМОВАНИЙ
«МОВНИЙ ФІЛЬТР» ЯК ШТУЧНА ПЕРЕПОНА
ЧИ ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ**

Kolomoiets T. O.

*Doctor of Law, Professor,
Corresponding-member of the National
Academy of Legal Sciences of Ukraine,
Honoured Lawyer of Ukraine,
Dean of the Faculty of Law
Zaporizhzhia National University
Zaporizhzhia, Ukraine*

Коломосць Т. О.

*доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
Заслужений юрист України,
декан юридичного факультету
Запорізької національної
університет
м. Запоріжжя, Україна*

В умовах забезпечення актуалізації забезпечення «стійкості» інституту державної служби в Україні, забезпечення його релевантності реальним викликам воєнного часу та повоєнної відбудови, із акцентом на її «зв’язок» із «зовнішнім елементом» у реалізації пріоритетних напрямків служіння осіб публічним інтересам, істотно активізується нормотворча діяльність держави, зорієнтована на перегляд правових засад служіння осіб публічним інтересам в цілому, а отже й засад реалізації права особи на державну службу як невід’ємну складову такого служіння. Впровадження правового режиму воєнного стану в Україні, зумовлене зовнішньою збройною агресією, з необхідністю актуалізувало потребу зміни пріоритетів правотворчості, із акцентом на унормування активізації співпраці державних службовців з іноземними партнерами, міжнародними організаціями задля забезпечення й перебувають за кордоном, забезпечення захисту інтересів України у міжнародних інституціях внаслідок зовнішньої агресії, відшкодування завданої шкоди тощо. Реалізація зазначених завдань із необхідністю передбачає спроможність державних службовців виконувати свої професійні обов’язки в «нових умовах», із потребою опрацювання актів міжнародного законодавства, актів ЄС, актів зарубіжного законодавства, набувати практики їх застосування, а також компетентностей щодо різних форм спілкування з іноземними партнерами. Це, у свою чергу, зумовлює порушення питання про релевантність передбачених у чинному законодавстві про державну службу умов реалізації права особи на державну службу реальним вимогам

часу, допуску її до служби, ефективного її служіння публічним інтересам на посаді державної служби, формування службової кар'єри тощо.

Аналіз чинного законодавства України про державну службу дозволяє вести мову про кілька груп умов допуску особи до державної служби, серед яких і мовна спроможність особи, про «мовний фільтр» її спроможності щодо визначення ефективності її професійної діяльності на посаді державної служби й впливу на формування професійної кар'єри, а також про можливість умовного виокремлення «мовної» передумови для припинення відносин публічної служби (зокрема у разі негативних результатів щорічного оцінювання її службової діяльності). Проте доцільним було б запитання, а чи поширюються зазначені положення законодавства на іншомовну спроможність особи при перебуванні її на посаді державної служби? Чи все ж таки мова йде про вільне володіння державною мовою та ефективне використання її у професійній діяльності державного службовця?

Почати варто із допуску особи до державної служби, про можливість реалізувати право на державну службу на стадії допуску до такої служби взагалі. Чинне законодавство про державну службу фактично умовно виокремлює дві групи «мовних» вимог до претендента на посаду державної служби, а саме: по-перше, імперативні вимоги щодо вільного володіння особою державною мовою, проходження нею процедури визначення рівня вільного володіння й отримання сертифікату за її підсумками. Ця вимога є загальною для інституту державної служби в цілому, незалежно від того, на яку посаду категорії державної служби претендує особа. По-друге, «змішані» вимоги щодо володіння особою іноземною мовою, із умовним виокремлення імперативних положень стосовно посад категорії «А» і диспозитивними (рекомендованими) для посад інших категорій державної служби. Щоправда, реалії сьогодення дещо змінюють умови практичної реалізації завдань державної служби і для осіб на посадах категорій «Б» та «В». Це підтверджує тезу про те, що іншомовна спроможність набуває характеру обов'язкової умови допуску особи до державної служби. Це підтверджують і результати сучасної вітчизняної нормотворчості, які закріплюють пріоритетні вектори розвитку державної служби на найближчі періоди. Так, наприклад, Планом пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, затвердженим розпорядженням КМУ від 14.03.2023 № 221-р, передбачено вектори подальшого функціонування держави в цілому і державної служби зокрема, із акцентом на заходи реалізації серії програм-складових Плану повоєнної відбудови України, представленого Прем'єр-Міністром України влітку 2023 року у м. Лугано, практичне втілення у життя яких передбачає активні «контакти із зовнішніми елементами», «професійну діяльність осіб на посадах державної служби із адаптацією такої діяльності до вимог європейської та світової професійної спільноти», «із посиленням

співпраці із іноземними партнерами» тощо, що знову ж таки передбачає реалізацію актів міжнародного законодавства, співпрацю як у межах країни, так і поза її межами, формування новітнього вітчизняного законодавства, положення якого узгоджуються із європейськими та міжнародними правовими стандартами, формування практики правозастосування тощо. Підтвердженням цього можна вважати й положення самого Плану пріоритетних дій Уряду на 2023 рік, які безпосередньо містять вказівку на «зовнішній» зв'язок державної служби із «зовнішніми» елементами (наприклад, п.п. 355, 356, 357 Плану), а також численних актів НАДС України. Все це підтверджує нагальну потребу перегляду положень чинного законодавства у частині унормування засад допуску особи до державної служби, зокрема щодо її іншомовної спроможності до подальшої професійної діяльності на посаді державної служби. Така вимога має поширюватися на всі без винятку посади державної служби, а отже на часі внесення доповнень до законодавства про державну службу положень, які б закріпили засади проходження претендентом на посаду державної служби вступного випробування для визначення рівня володіння іноземною мовою – однією із мов ЄС. Чи можна вважати впровадження такої вимоги «надмірною», такою, що слугує перепорою (насамперед, штучною перепорою) для допуску особи до державної служби? Напевне, що ні, оскільки при вступі на службу особа має продемонструвати рівень своєї професійної підготовки, вільне володіння державною мовою, а отже вона має досвід проходження різних атестаційних процедур і для неї не буде новацією проходження зазначеного вступного випробування, яке буде складовою частиною конкурсної процедури допуску особи до державної служби. Стосовно ж запитань щодо рівня володіння особою іноземною мовою варто зазначити наступне. Навчання особи на різних рівнях вищої освіти (а особа має при вступі на державну службу надати документ, який підтверджує наявність у неї певного рівня вищої освіти) передбачає набуття нею іншомовних компетентностей впродовж всього періоду навчання, а також проходження процедури складання єдиного вступного іспиту при вступі на другий (магістерський) рівень вищої освіти. Надання особою при виявленні волевиявлення щодо реалізації права на державну службу документу про наявність у неї вищої освіти апріорі передбачає набуття нею відповідних іншомовних компетентностей, а отже аргументи стосовно того, що визначення рівня зазначеної спроможності під час допуску до служби слугуватиме перепорою для тих, хто таких компетентностей немає, не є переконливою. Компетентності мають бути, оскільки є документ про освіту, який і підтверджує їх набуття та атестацію особи, а яким є рівень іншомовної спроможності – це вже інше запитання і саме визначити рівень такої спроможності для подальшого ефективного служіння особи

публічним інтересам і має «мовний фільтр» під час допуску особи до державної служби.

Право особи на державну службу варто розглядати і у аспекті формування особою своєї професійної кар'єри вже після вступу на службу. І це питання актуалізується по відношенню до тих осіб, які раніше вступили на службу і вже тривалий час сумлінно виконують свої службові обов'язки. Аналіз результатів нормотворчості останніх двох років свідчить про те, що держава приділяє достатньо уваги цьому стратегічному напрямку формування «якісного» кадрового забезпечення державної служби, створюючи достатньо широкі можливості для набуття/ вдосконалення іншомовної спроможності державних службовців, стимулювання їх й контролю за реалізацією наданих можливостей. Мова йде, насамперед, про Постанову КМУ від 30.12.2022 року № 1494 «Про зміни до Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників, заступники, посадових осіб місцевого самоврядування, депутатів місцевих рад», із визнанням пріоритетності програм іншомовної підготовки державних службовців у підвищенні їх професійних компетентностей в цілому, про Наказ НАДС від 20.02.2023 року «Про зміни до Переліку пріоритетних напрямків (тем) підвищення кваліфікації за загальними (сертифікатними) та короткостроковими програмами у 2023 році», про реалізацію Проекту Eng4PublicService як результату співпраці НАДС із освітньою організацією EF Language Learning Solution, який зорієнтований на безкоштовне вивчення (вдосконалення) публічними службовцями англійської мови на платформі онлайн-школи EF EnglishLive. Варто визначити у законодавстві про державну службу вдосконалення рівня іншомовної спроможності службовців як складову їх обов'язку щодо «якісного» професійного зростання, здійснювати контроль під час щорічного оцінювання результатів службової діяльності особи у «нових» умовах активної співпраці з «іноземним елементом» й розглядати як можливу підставу для припинення відповідних відносин служби у разі іншомовної неспроможності особи до служіння публічним інтересам у нових умовах сьогодення.

Отже, іншомовну спроможність особи варто розглядати як об'єктивно зумовлену реаліями сьогодення вимогу для ефективної реалізації особою свого права на державну службу й нормування засад відповідного «мовного фільтру» – пріоритетним вектором вітчизняної нормотворчості.